

POSTANOWIENIE

2 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Karol Weitz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 2 lutego 2024 r. w Warszawie
zażalenia X.Y.

na wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 14 października 2022 r., V ACa 846/22,
w sprawie z powództwa X.Y.1
przeciwko X.Y.
o ochronę dóbr osobistych,

**Oddala zażalenie, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym
postępowanie w sprawie.**

(M.M.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 14 października 2022 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku w sprawie z powództwa X.Y.1 przeciwko X.Y. o ochronę dóbr osobistych uchylił wyrok sądu pierwszej instancji oddalający powództwo, zniósł postępowanie w zakresie czynności podjętych przez sąd pierwszej instancji na posiedzeniu niejawnym 13 czerwca 2022 r. i sprawę przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania, pozostawiając mu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny wskazał, że postępowanie przed sądem pierwszej instancji w zakresie posiedzenia niejawnego 13 czerwca 2022 r., na którym zapadł wyrok

sądu pierwszej instancji było dotknięte nieważnością. Wydanie tego wyroku poprzedziło wydanie postanowienia z 9 maja 2022 r., w którym rozpoznający sprawę w pierwszej instancji Sąd Okręgowy w Bydgoszczy skierował sprawę na posiedzenie niejawne celem wydania wyroku na podstawie art. 15 zzs² ustawy z 16 kwietnia 2020 r. o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2, podczas gdy w powołanej ustawie brak takiego przepisu.

Przy założeniu, że Sąd pierwszej instancji miał na uwadze art. 15 zzs² ustawy z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych, oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (dalej jako „ustawa z 2 marca 2020 r.”), Sąd Apelacyjny wskazał, że przepis ten stanowi, że jeżeli w sprawie rozpoznawanej według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego postępowanie dowodowe zostało przeprowadzone w całości, sąd może zamknąć rozprawę i wydać orzeczenie na posiedzeniu niejawnym po uprzednim odebraniu od stron lub uczestników postępowania stanowisk na piśmie. W ocenie Sądu Apelacyjnego w niniejszej sprawie ten sposób działania nie mógł być zastosowany, gdyż nie wyznaczono i nie przeprowadzono żadnej rozprawy mimo zawarcia wyraźnego wniosku w treści pozwu o jej przeprowadzenie. Nie można na posiedzeniu niejawnym zamknąć rozprawy, której nie było. W rezultacie w niniejszej sprawie można jedynie domniemywać, na jakiej podstawie prawnej Sąd Okręgowy wydał wyrok na posiedzeniu niejawnym. Zastosowana bowiem przez Sąd podstawa prawna skierowania sprawy na posiedzenie niejawne nie tylko nie istnieje, ale wprowadza także w błąd. W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd Okręgowy, odmiennie od treści postanowienia z 9 maja 2022 r. jako podstawę skierowania sprawy na posiedzenie niejawne wskazał art. 15 zzs² ustawy z 2 marca 2020 r., wyjaśniając zarazem, że zostały pominięte w części wnioski dowodowe, co miało pozwalać na rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym. Sąd Apelacyjny nie podzielił jednak tego stanowiska i wskazał, że ze względu na treść art. 15 zzs² ustawy z 2 marca 2020 r. wykluczona była w sprawie możliwość dokonywania czynności na posiedzeniu niejawnym.

Dalej Sąd Apelacyjny podniósł, że kardynalną zasadą w postępowaniu cywilnym jest orzekanie na rozprawie (art. 148 § 1 k.p.c.). Do istoty konstytucyjnego prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji) należy sprawiedliwość proceduralna obejmująca prawo do rzetelnego procesu, w którym podstawowym uprawnieniem jest prawo do wysłuchania. Prze[pis art. 148¹ k.p.c. przyznaje sądowi kompetencję do odstąpienia od zasady, że sprawy rozpoznawane są na rozprawie. Sąd działa tu w ramach pewnej dyskrecjonalności, ale (poza uznaniem powództwa) kompetencja do wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym istnieje wtedy, gdy przeprowadzenie rozprawy w ocenie sądu nie jest konieczne. Brak konieczności rozpoznania sprawy na rozprawie powstanie tylko wtedy, gdy zaniechanie odbycia rozprawy nie spowoduje naruszenia praw strony do udziału w postępowaniu. Zarówno w Kodeksie postępowania cywilnego jak i w ustawach towarzyszących pandemii COVID-19 ustawodawca przewidział różne rozwiązania w przepisach szczególnych, w których – po spełnieniu przewidzianych w nich przesłanek - wydanie wyroku na posiedzeniu niejawnym jest dopuszczalne. Według Sądu Apelacyjnego w niniejszej sprawie przesłanki takie jednak nie zachodziły. Brak podstaw do zastosowania w sprawie art. 15 zzs² ustawy z 2 marca 2020 r. Przepis art. 148¹ §1 i 3 k.p.c. określa, kiedy jest, a kiedy nie jest dopuszczalne dokonywanie – całości - czynności służących rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym, zaś art. 15 zzs² ustawy z 2 marca 2020 r. dopuszcza jedynie możliwość zamknięcia rozprawy i wydania orzeczenia na posiedzeniu niejawnym. Sąd Apelacyjny wskazał również na art. 15 zzs¹ ust. 1 pkt 3) ustawy z 2 marca 2020 r. zgodnie z którym w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 oraz w ciągu roku od odwołania ostatniego z nich, w sprawach rozpoznawanych według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, przewodniczący może zarządzić przeprowadzenie posiedzenia niejawnego, jeżeli nie można przeprowadzić posiedzenia zdalnego, a przeprowadzenie rozprawy lub posiedzenia jawnego nie jest konieczne. W ocenie Sądu taka sytuacja nie zachodziła w rozpoznawanej sprawie. Według Sądu Apelacyjnego wydanie wyroku na posiedzeniu niejawnym w sytuacji braku ku temu jakichkolwiek ustawowych przesłanek jest sprzeczne z zasadą jawności i odbiera stronie prawo do rzetelnego procesu. Sąd wskazał także, że z okoliczności sprawy

jasno wynika, że powód domagał się przeprowadzenia rozprawy, jednak Sąd Okręgowy takiej rozprawy nie wyznaczył, co skutkowało pozbawieniem powoda możliwości obrony swych praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Tym samym czynności Sądu Okręgowego związane z orzekaniem na posiedzeniu niejawnym 13 czerwca 2022 r. są dotknięte nieważnością. Według Sądu Apelacyjnego nieważność postępowania zachodzi bowiem w każdym wypadku rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym, gdy rozprawa jest obligatoryjna i nie ma tu znaczenia, czy strona została w ten sposób pozbawiona możliwości podejmowania lub niepodjęmowania czynności procesowych zmierzających do ochrony jej sfery prawnej. Obowiązkiem sądu jest bowiem umożliwienie stronie zaprezentowania jej stanowiska na rozprawie. Szybkość rozpoznania sprawy nie jest wartością, na rzecz której poświęcić można ochronę praw podmiotowych. W sprawie nie było przy tym przesłanek do zastosowania art. 15 zys¹ ust. 1 pkt 3) ustawy z 2 marca 2020 r. Dlatego Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 2 w związku z art. 379 pkt 5) k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Zażalenie na wyrok z 14 października 2022 r. złożył pozwany, zarzucając naruszenie art. 386 § 2 w związku z art. 379 pkt 5) i art. 374 k.p.c. i wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W postępowaniu wywołanym wniesieniem zażalenia uregulowanego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. Sąd Najwyższy bada jedynie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo przyjął, że zachodzi jedna z przyczyn uzasadniających uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, objętych art. 386 § 2 i 4 k.p.c. Rozpoznanie zażalenia nie zmierza do oceny zasadności żądania pozwu ani apelacji czy też merytorycznego stanowiska prawnego sądu drugiej instancji. Dokonywana kontrola ma charakter formalny. Zakres kontroli w postępowaniu zażaleniowym obejmuje więc zbadanie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował przyczynę uzasadniającą wydanie orzeczenia kasatoryjnego i czy jego merytoryczne stanowisko uprawniało do podjęcia takiej decyzji procesowej.

W niniejszej sprawie podstawę wydania orzeczenia kasatoryjnego stanowił art. 386 § 2 k.p.c. i stwierdzona przez Sąd Apelacyjny nieważność postępowania w związku z rozpoznaniem sprawy na posiedzeniu niejawnym 13 czerwca 2022 r.

Zgodnie z art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 3 ustawy z 2 marca 2020 r. w brzmieniu obowiązującym od 3 lipca 2021 r. do 14 kwietnia 2023 r., przewodniczący mógł zarządzić przeprowadzenie posiedzenia niejawnego, gdy nie można przeprowadzić posiedzenia zdalnego, a przeprowadzenie rozprawy lub posiedzenia jawnego nie jest konieczne.

Z treści powołanego przepisu wynika zatem, że rozpoznanie sprawy z pominięciem rozprawy zdalnej było możliwe w przypadku łącznego wystąpienia dwóch przesłanek tj. braku konieczności rozpoznania sprawy na rozprawie lub posiedzeniu jawnym oraz niemożności przeprowadzenia rozprawy zdalnej (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 27 czerwca 2023 r., III CZ 141/23, niepubl.). W sprawie nie zostały wskazane obiektywne przeszkody uniemożliwiające przeprowadzenie rozprawy zdalnej, co już tylko z tego powodu implikuje wniosek o niespełnieniu przesłanek określonych w art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 3 ustawy z 2 marca 2020. Ponadto nie przekonuje twierdzenie Sądu Okręgowego, że wskutek pominięcia części wniosków dowodowych powoda, w tym obejmujących przesłuchanie świadków, nie było konieczne przeprowadzenie rozprawy, skoro jej przedmiotem mogła być – wobec niezwiązania sądu - jego postanowieniami dowodowymi m.in. ocena zasadności tego pominięcia (por. art.240 § 1 k.p.c.).

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego wydanie wyroku przez Sąd pierwszej instancji na posiedzeniu niejawnym, zamiast na rozprawie, w braku spełnienia ku temu ustawowych przesłanek, skutkuje pozbawieniem strony możliwości obrony praw, a w konsekwencji powoduje nieważność postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2018 r., V CZ 85/18, niepubl. i z 30 września 2020 r., I CZ 26/20, niepubl. oraz z 20 października 2023 r., III CZ 27/23 niepubl. i z 2 grudnia 2004 r. II PZ 5/12). Sąd Najwyższy w niniejszym składzie przychylił się do tego stanowiska.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

(M.M.)

[ał]